

Srbija će u naredne dve, tri decenije u ekologiju morati da investira oko 15 milijardi evra. Šta Srbija radi po pitanju zaštite životne sredine? Ovo pitanje se samo od sebe nameće u jeku svetske borbe za opstanak planete, koju sistematski uništavamo. Imamo li ikakav plan? Akcija smanjenje upotrebe plastičnih kesa prema rečima državnih organa je veoma uspešna, međutim u trenutku kada ceo svet preuzima ozbiljne korake u borbi za životnu sredinu ovakva akcija deluje potpuno zanemarljivo.

Kada se tome pridodaju i ozbiljni ekološki problemi poput opasanog otpada, i izgradnje mini hidroelektrana na zaštićenom području na Staroj planini ne možemo a da se ne zapitamo šta Ministarstvo životne sredine radi po ovom pitanju i da li Srbija ulaže dovoljno napora da očuva životnu sredinu.

O ovom problem razgovarali smo i sa nadležnima u ministarstvu, ali i sa stručnjacima koji upozoravaju da mora da se učini više.

- U Srbiji su s godinama nagomilani brojni problemi u zaštiti životne sredine, koji postoje u svim ekološkim segmentima. Rešavanje tih problema naročito je prioritetno u vezi upravljanja otpadom, prerade otpadnih voda, remedijacije zemljišta, zagađenja vazduha, zaštite prirode - kažu za VICE iz Ministarstva za zaštitu životne sredine.

Zbog toga su, kako kažu u okviru svoje organizacione strukture ustanovili posebne sektore, kao i sektor za strateško planiranje i projekte, kako bi se kroz različite projekte obezbedila sredstva i privukli investitori.

- Srbija će u naredne dve, tri decenije u ekologiju morati da investira oko 15 milijardi evra, a deo tih sredstava otići će za investiranje u najmanje 300 sistema za prečišćavanje voda - kažu iz ministarstva.

Zvezdan Kalmar iz Centra za ekologiju i održivi razvoj za VICE ističe da je osnovni problem zaštite životne sredine u Srbiji je upravo nerazumevanje da je postavljanje visokih ciljeva zaštite i poboljšanje stanja životne sredine upravo osnovni podsticaj za ekonomski razvoj, za nove investicije i nova i dugoročno održiva radna mesta.

- Ekološki napredna privreda, uz mere energetske efikasnosti i obnovljivim izvorima energije, te drugim granama koje iz toga proističu dovode do smanjenja gasova sa efektom staklene bašte- ublažavanju klimatskih promena, a sveukupno do smanjenja troškova zdravstvene zaštite - kaže Kalmar za VICE.

Po njemu, govoriti o poboljšanju sektora životne sredine zapravo znači govoriti o smanjenju karbonskog otiska, smanjenju uticaja na klimatske promene, o povećanju energetske efikasnosti, smanjenju neodrživih oblika saobraćaja, smanjenju zagađivanja te prekomerne potrošnje vode i smanjenju prekomernog iscrpljivanja resursa.

- Životna sredina u Srbiji nikada nije dobila centralni primat da se ti standardi uključe u

razmatranje investicija i ekonomskog razvoja, i tek nedavno se Fiskalni savet oglasio kako je upravo 2019 godina za "Sad ili nikad" investicije u ovu oblast - kaže on.

Srbija je donela strateški dokument - Nacionalni program zaštite životne sredine - kojim su određene dugoročne i kratkoročne prioritetne mere za planiranje i upravljanje zaštitom životne sredine.

- Novim Zakonom o planskom sistemu utvrđena je hijerarhija planskih i strateških dokumenta i s tim u vezi, planirana je revizija celokupnog strateškog okvira u oblasti zaštite životne u okviru čega će biti pripremljena i nova krovna strategija u ovoj oblasti - kažu iz ministarstva.

Na pitanje šta rade kako bi povećali svest građana koje ovaj problem malo ili nimalo ne interesuje, iz ministarstva za VICE ističu da u okviru projekata koji se finansiraju iz EU IPA fondova i međunarodnih fondova (Globalni fond za životnu sredinu) organizuju "niz aktivnosti na podizanju svesti i jačanju kapaciteta svih zainteresovanih strana".

Ministarstvo je za potrebe izrade Nacrta zakona o klimatskim promenama, kao i Strategije klimatskih promena sa akcionim planom, uspostavilo radne grupe koje su činili predstavnici relevantnih državnih i pokrajinskih institucija i organa, lokalnih samouprava, nevladinih organizacija, naučnih institucija i sektora privrede i drugih relevantnih organizacija.

Takođe, 2014. godine uspostavljen je Nacionalni savet za klimatske promene kao međusektorsko savetodavno telo Vlade čijim se delovanjem doprinosi izradi i primeni zakonodavnih okvira za borbu protiv klimatskih promena, i obezbeđuje realizacija strategija, programa i mera za niskougljenični razvoj i prilagođavanje na izmenjene klimatske uslove, i projekata koji se sprovode u okviru Mehanizma čistog razvoja definisanog Kjoto protokolom. Kalmar, odgovarajući na isto pitanje kaže da "svako dete zna da se treba brinuti o prirodi i okolini".

- Svaki građanin, ukoliko se uspostavi takav sistem i infrastruktura, i odgovarajuće kazne, razdvajajuće otpad na mestu nastanka, i neće ilegalno odlagati otpad ako će za to biti debelo kažnjen. To je kostur svake edukacije, a sve ostalo dolazi prirodno - kaže on.

Ipak, Kalmar upozorava da je nedostatak budžetskih sredstava i ulaganja je problem broj jedan.

- Smanjen nadzor, smanjeni administrativni kapaciteti i zabrana zapošljavanja u javnom sektoru naročito pogađaju ovaj sektor, koji "puca po svim šavovima" kada dođe do implementacije propisa iz ove oblasti. Takođe su ingerencije i kažnjavanja mali, a sporost sudova je opšte poznat problem. - kaže on.

Kalmar kaže da je sve to dovelo do toga je oblast neverovatno zapuštena, da nema dovoljne pravne sigurnosti u ovoj oblasti i da se praktično onemogućava implementacija principa

zagađivač plaća čime se dogma očuvanja radnih mesta i kreiranje lažne konkurentnosti pretvara u neograničenu dozvolu za zagađivanje i centralnu prepreku resutruktuirarnju cele privrede.

- Na kraju jer nismo dovoljno investirali osnovne infrastrukturne potrebe: u snabdevanje vodom za piće, u prečišćavanja vode, u podizanje kvaliteta života u krajnjoj instanci to dovodi do izuuzetno visoke nezaposlenosti, siromaštva, napuštanja udaljenih i slabo razvijenih delova Srbije i ekonomske emigracije iz Srbije.

Potpisivanjem Pariskog sporazuma o klimatskim promenama prošle godine Srbija se obavezala da će ubuduće da doprinosi smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte na globalnom nivou. Na pitanje šta rade po tom pitanju iz ministarstva kažu za VICE da je u okviru projekta „Strategija klimatskih promena sa Akcionim planom“ koji je započeo u julu 2016. godine uz podršku Evropske unije, i uz sprovođenje međunarodnog konzorcijuma koji predvodi GFA Consulting Group GmbH iz Nemačke, planirana izrada nacionalne međusektorske Strategije borbe protiv klimatskih promena sa Akcionim planom od strane Ministarstva zaštite životne sredine. Ovom strategijom će, kažu, biti uspostavljen nacionalni strateški i politički okvir borbe protiv klimatskih promena u skladu sa međunarodnim obavezama Srbije i njenim ciljevima smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte.

- Strategija klimatskih promena i akcioni plan identifikovaće prioritetne mere smanjenja emisija i odrediti odgovorne institucije za određene opcije uz vremenske rokove za primenu mera i odrediti sveobuhvatne zahteve finansijskih resursa. Strategija će takođe obezbediti okvir za politiku prilagođavanja ukazujući na prioritetne oblasti poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. Osnov za donošenje Strategije i akcionog plana je i u Nacrtu zakona o klimatskim promenama koji predstavlja prvi zakonodavni akt u ovoj oblasti i čije se usvajanje očekuje do kraja 2018. godine.

A šta dok čekamo Nacrte i Strategije? Šta je ono čime se ministarstvo u međuvremenu bavi? Kalmar ističe da je neophodna “bolja koordinacija, i jasna opredeljenost vlade da rešava ova pitanja”.

- Nije još uvek jasno zašto Zeleni Fond nije pravo zaživeo i na čega se troši namenski novac uplaćen -po raznim osnovama, i principu zagađivač plaća. Na nivou strategija i pridruživanja EU, treba zaista preispitati šta bismo mogli da izbegnemo -da se učimo na tuđim greškama, te da preispitamo recimo izgradnju 26 regionalnih deponija kada znamo da je to najzadnji način zbrinjavanja otpada i da postoji način da idemo ka stvaranju društva sa nula otpada. Ovo i zbog cena koštanja, a takođe i mogućih penala koje ćemo jednog dana plaćati zbog nepoštivanja rokova i standarda koji su u EU - kaže Kalmar.

On smatra da je potrebno povećati nivo kazni i broj inspektora a smanjiti veliku korupciju u

ovoj oblasti i sprovesti ustavnu kategoriju da svako ima pravo na zdravu životnu sredinu. Ipak, u ministarstvu su ponosni na akciju smanjenja korišćenja plastičnih kesa i ističu da je ona dala "odlične rezultate".

- Procenat odloženih kesa u životnoj sredini je već mnogo niži, što je i najvažniji rezultat - kažu iz ministarstva, ali Kalmar upozorava da je Srbija "veoma zaostala" po mnogim pitanjima zaštite životne sredine.

- Otpadne vode ni iz industrije ni iz domaćinstava ne prečišćavamo, te time zagađujemo zemljište, vodotoke i ugrožavamo zdravlje ljudi. Želimo da razvijamo turizam, i pošto drugih takvih očuvanih adekvatnih lokacija nemamo, onda ulazimo u nacionalne parkove i zaštićena dobra pa tamo gradimo hidrocentrale, hotele, i turističke komplekse - kaže on.

Iz Ministarstva pak naglašavaju da rade "intenzivno na sprečavanju ilegalno odloženog opasnog otpada, kao i njegovom pravilnom trajnom zbrinjavanju i zbrinjavanju svog istorijskog opasnog otpada u Srbiji, izradi projektno tehničke dokumentacije za sanacije i zatvaranje deponija i smetlišta u lokalnim samoupravama i izgradnji regionalnih centara i tretmanu otpada".

Takođe, dodaju, se radi na izradi dokumentacije i izgradnji postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda kao i rekonstrukciji postojećih gde je to moguće, uvođenju boljeg sistema prevencije nastanka divljih deponija i pomoći lokalnim samoupravama u uklanjanju, izgradnji postrojenja za tretman opasnog otpada u Srbiji, pomoći lokalnim samoupravama u uvođenju odvojenog sakupljanja otpada i reciklaže.

U centru pažnje javnosti ovih dana su hidrocentrale na Staroj planini i možemo da čujemo kritike ekologa da država ne radi dovoljno kada je reč o očuvanju zaštićenih područja.

Međutim iz ministarstva kažu da prema važećim propisima, izgradnja minihidroelektana u zaštićenim područjima nije zabranjena, osim u prvom režimu zaštite, a saglasno članu 9. Uredbe o režimima zaštite, radovi koji nisu zabranjeni, kao i radovi za koje se osnovano pretpostavlja da mogu imati nepovoljne posledice na zaštićeno područje, podležu proceduri procene uticaja na životnu sredinu i pribavljanja saglasnosti u skladu sa zakonom.

- Polazeći od stanovišta da minihidroelektane bitno utiču na ekosisteme i biodiverzitet u zaštićenim područjima, pokrenuta je izmena Zakona o zaštiti prirode u cilju zabrane izgradnje minihidroelektana na celoj površini zaštićenog područja, a ne samo u I stepenu zaštite, kao što je to sada regulisano Zakonom - kažu iz ministarstva i dodaju da zbog sve učestalijih žalbi u vezi izgradnje MHE na teritoriji PP „Stara planina“, nadležne službe aktivno rade na prikupljanju podataka i informacija, o faktičkom i pravnom statusu započetih i planiranih minihidroelektana, izdatim uslovima zaštite prirode, kao i drugim uslovima.

Govoreći o potencijalima obnovljivih izvora energije iz Ministarstva kažu da su oni u Srbiji značajni i procenjeni su na 5,65 Mtoe (miliona tona ekvivalenata nafte) godišnje.

- Potpisivanjem Ugovora o osnivanju energetske zajednice sa EU koji je stupio na snagu 2006. godine Republika Srbija se opredelila za ugradnju obnovljivih resursa u domaće zakonodavne okvire i strateška dokumenta. Republika Srbija je preuzela obavezu da do 2020. godine poveća učešće obnovljivih izvora energije sa sadašnjih 21,2 % na 27% u bruto finalnoj potrošnji i 10% učešća OIE - biogoriva u sektoru saobraćaja. Akcioni plan za obnovljive izvore energije do 2020. godine predviđa da u sektoru električne energije do 2020. godine imamo novih oko 1092 MW iz obnovljivih izvora energije - kažu iz Ministarstva i dodaju da je u cilju podsticaja projektima iz obnovljivih izvora energije Vlada Srbije donela je podsticajne mere sa više garancija, investitori u projekte proizvodnje energije iz obnovljivih izvora mogu dobiti i oslobađanje od plaćanja carine za uvoz opreme za izgradnju postrojenja.

Ipak, Kalamar, za kraj ističe da država "mora jasno definiše svoje strateško opredeljenje".

- Novac za životnu sredinu treba da se generiše kroz primenu principa zagađivač plaća, korisnik plaća, te da cena vode, energije i industrijskih proizvoda sadrži u sebi i cenu ekološkog zbrinjavanja i održavanja sistema - kaže on.

Na kraju, bitno je napomenuti da je 2010. donesen Nacionalni program zaštite životne sredine. Stručnjaci se slažu da je to jako dobar dokument, u koji se uložilo mnogo truda.

Međutim, on je primarno donesen zbog toga što je EU to zahtevala u Srbiji. U praksi ga se niko ne pridržava.

- Srbija nikada nije usvojila akcioni plan za sprovođenje ovog programa - zaključuje Kalamar.

Izvor: vice.com